

# Rizika a příležitosti internetu - úvod

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Lenka Dědková

ZUR 387

2015

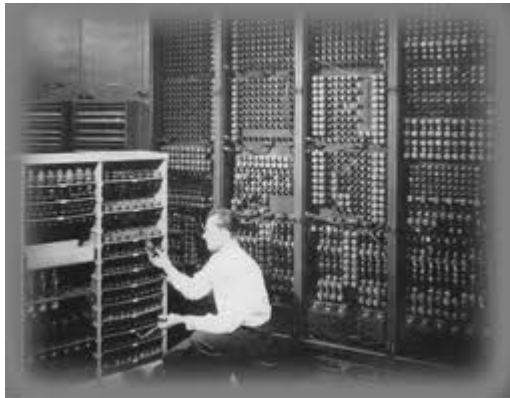


INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

# Klasifikace rizik

---

- Je jich mnoho, skoro vždy něco někam nepasuje
- Rychlý vývoj internetu i zařízení, prostřednictvím jichž se k němu připojujeme



# O co se můžeme na internetu bát

---

- O sebe

své zdraví, svoji  
psychickou pohodu

- O své vlastnictví

peníze, majetek, osobní  
údaje

- O ostatní

jejich zdraví, jejich  
psychickou pohodu, jejich  
vlastnictví

# O co se můžeme na internetu bát

---

## ○ O sebe

své zdraví, svoji  
psychickou pohodu

- Kyberšikana/online obtěžování
- Interakce s neznámými
- Kyberstalking
- Zdravotní problémy spojené s dlouhodobým používáním PC
- Závadný (nepříjemný) obsah
- Závislost

# O co se můžeme na internetu bát

---

## ○ O své vlastnictví

peníze, majetek, osobní údaje

- Počítač: Malware
- Peníze: podvodné emaily, phishing, pochybné loterie/výhry, nedůvěryhodné eshopy
- Krádeže identity
- Porušování autorských práv
- (Skrytý) marketing
- Spamy

# O co se můžeme na internetu bát

---

- O ostatní

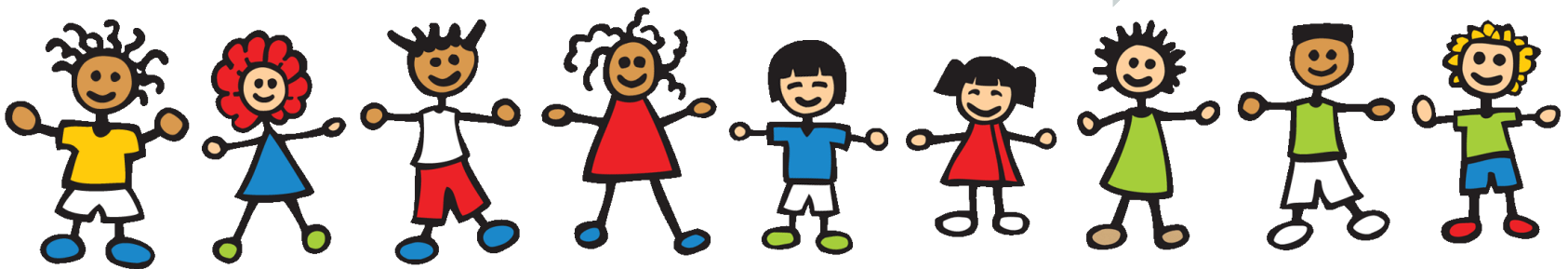
jejich zdraví, jejich psychickou pohodu, jejich vlastnictví

- Můžeme být svědky výše uvedených chování, která ohrožují někoho jiného

# Různí lidé čelí různým rizikům

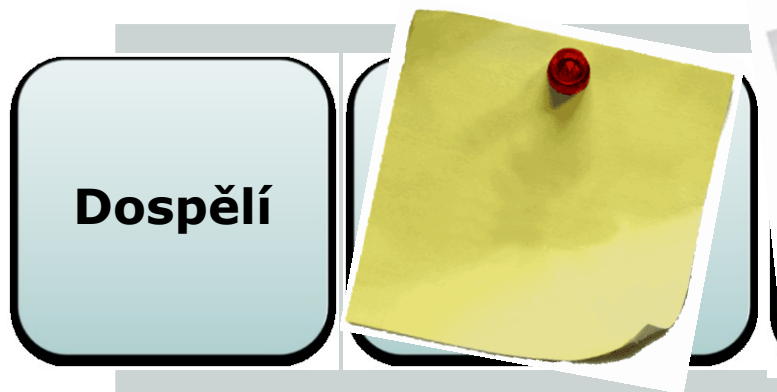
- *Uvědomit si, kdo je ohrožený a čím – závisí na tom, co kdo na internetu dělá*

**Děti a dospívající**



# Různí lidé čelí různým rizikům

- *Uvědomit si, kdo je ohrožený a čím – závisí na tom, co kdo na internetu dělá*



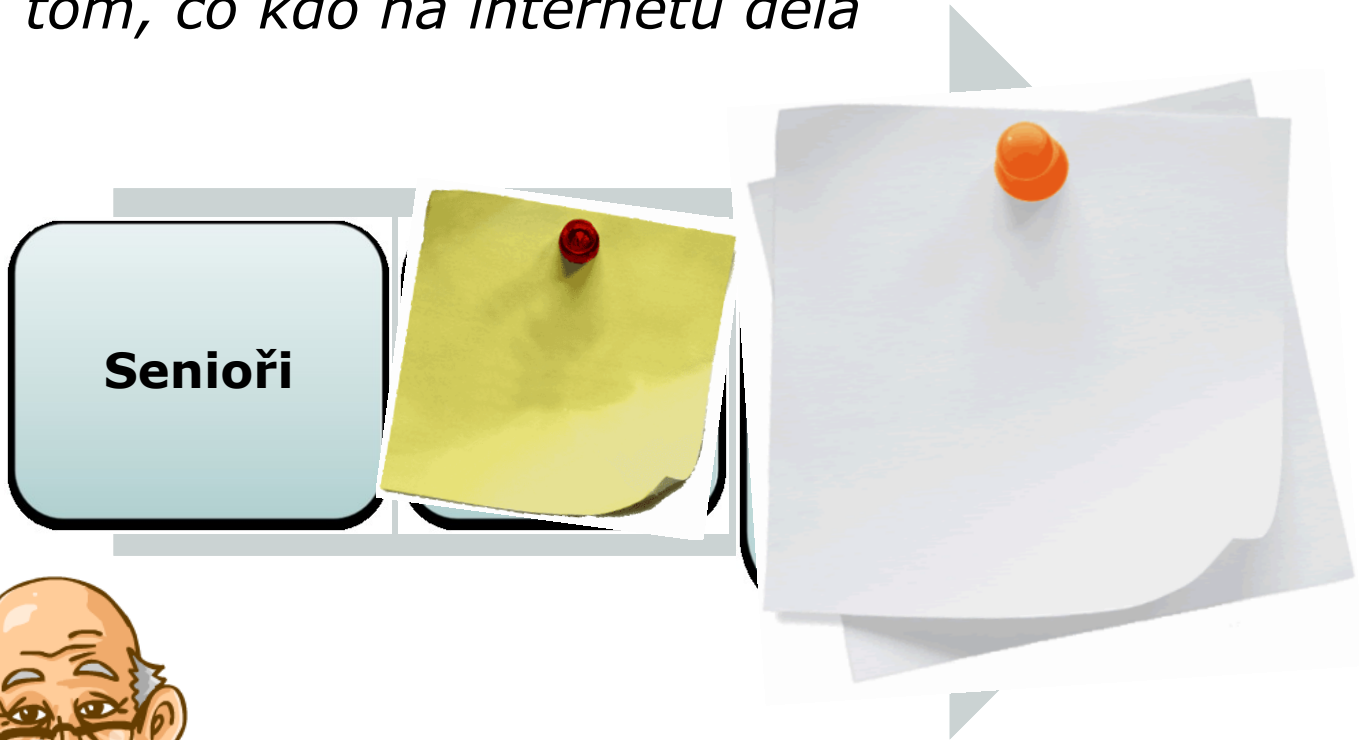


# Různí lidé čelí různým rizikům

---

- *Uvědomit si, kdo je ohrožený a čím – závisí na tom, co kdo na internetu dělá*

**Senioři**



# Naše role v dění na internetu

---

- Pasivní příjemce obsahů
  - např. příjemce e-mailů, čtenář online zpravodajství
- Účastník online interakce s dalšími osobami
  - např. chaty, diskuzní fóra
- Iniciátor chování
  - např. hraní her, psaní blogu, stahování...

# Naše role v dění na internetu

---

- Pasivní příjemce obsahů
  - např. příjemce e-mailů, čtenář online zpravodajství
- Účastník osobam
  - např. ...
- Iniciátor
  - např. ... stahov

Stejně role můžeme mít i v oblasti samotných rizik: můžeme být pasivnější a pouze číst či sledovat závadné obsahy, můžeme se aktivně účastnit nějaké interakce s další osobou a můžeme také sami rizikové chování iniciovat.

# Naše role v dění na internetu

---

Nezapomeňme, že nemusíme být „jenom“ obětí, svědkem, ale také „pachatelem“ či „spolupachatelem“.

A to často i nevědomě.

sahů

ilů, čtenář online

rakce s dalšími

ní fóra

- Iniciátor chování
  - např. hraní her, psaní blogu, stahování...

# Model rizik - EUKO

---

- Negativní nebo pozitivní zkušenosti jsou důsledkem interakce mezi motivacemi chování a rolí (dítěte)



Motivace

Role dítěte

|                     |   | <b>Obsah:<br/>Dítě jako adresát</b>                       | <b>Kontakt:<br/>Dítě jako účastník</b>   | <b>Chování:<br/>Dítě jako aktér</b>                                 |
|---------------------|---|---|--|---|
| <b>PŘÍLEŽITOSTI</b> | <b>Vzdělání, studium a digitální gramotnost</b> | Vzdělávací zdroje   | Kontakt s ostatními, kteří sdíli zájmy konkrétního dítěte                      | Samostatně iniciované nebo kolaborativní učení                      |
|                     | <b>Participace a občanská angažovanost</b>      | Globální informace  | Výměna v rámci zájmových skupin  | Konkrétní formy občanské angažovanosti                              |
|                     | <b>Kreativita a sebevyjádření</b>               | Rozmanitost zdrojů  | Dítě je vyzváno/inspirováno, aby něco vytvořilo, nebo se na něčem podílelo     | Vytváření obsahu uživatelem   |
|                     | <b>Identita a sociální zapojení</b>             | Rada (osobní/ohledně zdraví/sexu, atd.)                   | Sociální sítě, sdílení zkušenosti s ostatními                                  | Vyjádření identity  |
| <b>RIZIKA</b>       | <b>Komerční</b>                                 | Reklama, spam, sponzorování                               | Vyhledávání/sběr osobních informací („harvesting“)                             | Hazardní hry, nelegální stahování, hackerství                       |
|                     | <b>Agresivní</b>                                | Násilný/<br>hrůzný/<br>nenávistný obsah                   | Šikanování, harassment (obtěžování), nebo stalking (nebezpečně pronásledování) | Šikanování nebo obtěžování jiných                                   |
|                     | <b>Sexuální</b>                                 | Pornografický/škodlivý sexuální obsah                     | Setkávání se s cizími lidmi, lákání na schůzku                                 | Tvoření/přenášení pornografického materiálu do počítače/na internet |
|                     | <b>Hodnotová</b>                                | Rasistické, zkreslené informace/rady (např. ohledně drog) | Sebepoškozování, nežádoucí přesvědčování                                       | Poskytování rad např. ohledně sebevraždy/pro-anorektických          |

Motivace

Role dítěte

|                     |   | <b>Obsah:<br/>Dítě jako adresát</b>                       | <b>Kontakt:<br/>Dítě jako účastník</b>   | <b>Chování:<br/>Dítě jako aktér</b>                                 |
|---------------------|---|---|--|---|
| <b>PŘÍLEŽITOSTI</b> | <b>Vzdělání, studium a digitální gramotnost</b> | Vzdělávací zdroje   | Kontakt s ostatními, kteří sdíli zájmy konkrétního dítěte                      | Samostatně iniciované nebo kolaborativní učení                      |
|                     | <b>Participace a občanská angažovanost</b>      | Globální informace  | Výměna v rámci zájmových skupin  | Konkrétní formy občanské angažovanosti                              |
|                     | <b>Kreativita a sebevyjádření</b>               | Rozmanitost zdrojů  | Dítě je vyzváno/inspirováno, aby něco vytvořilo, nebo se na něčem podílelo     | Vytváření obsahu uživatelem   |
|                     | <b>Identita a sociální zapojení</b>             | Rada (osobní/ohledně zdraví/sexu... atd.)                 | Sociální sítě, sdílení zkušenosti s ostatními                                  | Vyjádření identity  |
| <b>RIZIKA</b>       | <b>Komerční</b>                                 |   | Vyhledávání/sběr osobních informací („harvesting“)                             | Hazardní hry, nelegální stahování, hackerství                       |
|                     | <b>Agresivní</b>                                | hrůzný/<br>nenávistný obsah                               | Šikanování, harassment (obtěžování), nebo stalking (nebezpečně pronásledování) | Šikanování nebo obtěžování jiných                                   |
|                     | <b>Sexuální</b>                                 | Pornografický/škodlivý sexuální obsah                     | Setkávání se s cizími lidmi, lákání na schůzku                                 | Tvoření/přenášení pornografického materiálu do počítače/na internet |
|                     | <b>Hodnotová</b>                                | Rasistické, zkreslené informace/rady (např. ohledně drog) | Sebepoškozování, nežádoucí přesvědčování                                       | Poskytování rad např. ohledně sebevraždy/pro-anorektických          |

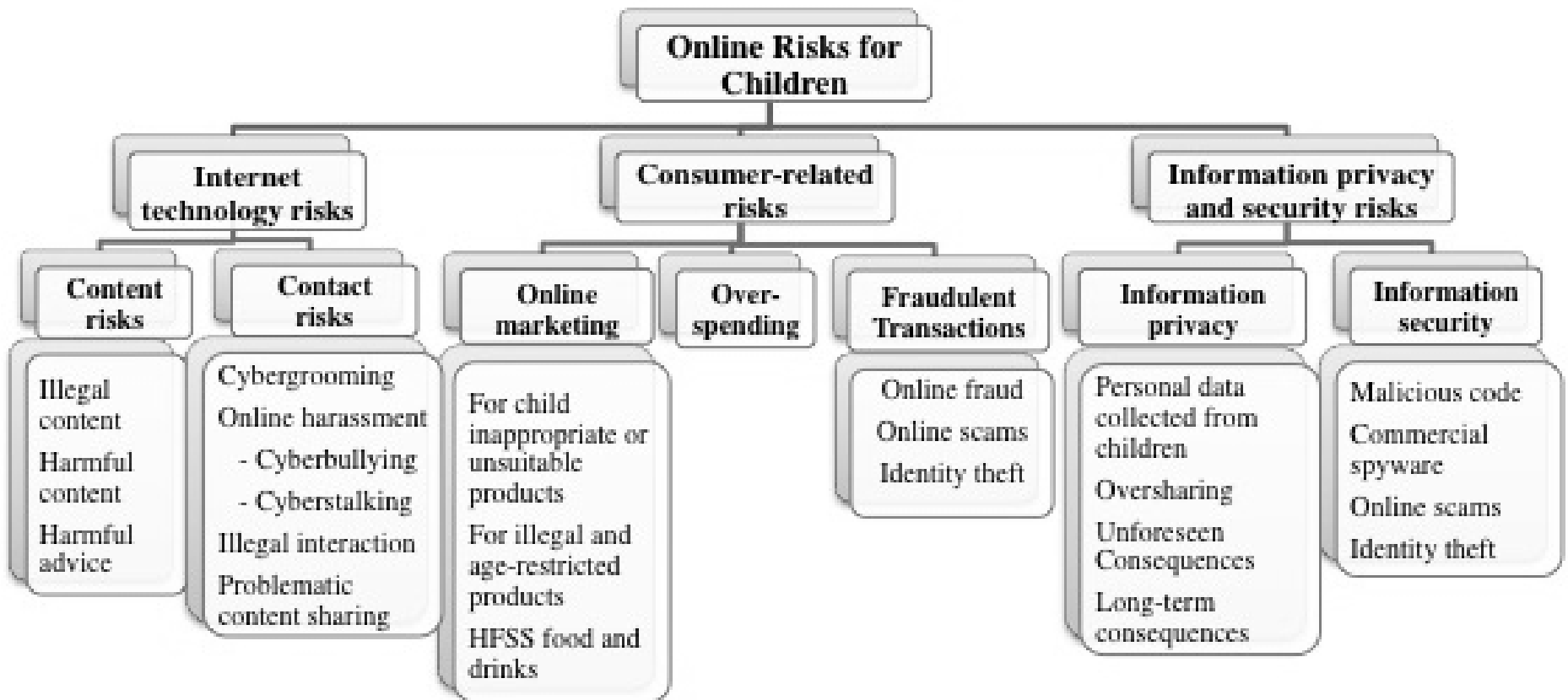
EUKO II

| Context of development                        | Content   | Communication  |
|---|---|--|
| <b>Relationships - Peers &amp; friendship</b> | Vulgar content shared with peers<br>Viruses automatically sending spam emails or viruses to friends   | Hate, vulgar and nasty messages<br>Bullying by peers or strangers<br>Creating fake SNS profile about somebody<br>Exclusion from a group in games<br>Being killed or cursed in games<br>Hacked SNS or game profile by peers |
| <b>Relationships - Romantic relationships</b> | Advertisements for dating sites (including sexual or vulgar content)  | Reporting fake romantic relationships<br>Publishing sexual pictures of previous partner as "revenge"<br>Publishing attractive pictures to attract peers<br>Meeting online strangers for dating purposes                    |
| <b>Relationships - Parents</b>                | Seeing inappropriate content without parents' permission  | Parent-child conflicts because of the Internet<br>Parents force child to be offline because of addiction<br>Posting rude or vulgar comments about parents  |
| <b>School</b>                                 | Untrue information from the Internet used for school assignments<br>School problems because of technology (i.e., viruses, slow internet)  | Offensive comments about teachers or creating fake profiles of teachers<br>School problems after being online too much   |
| <b>Sexuality</b>                              | Commercials with sexual content (Youtube, games, web, pop-ups, e-mail)<br>Pornographic material<br>Sexual pictures or videos on the web (Ask, Chatroulette)<br>Watching live pornography<br>Viruses put pornography on computers or SNS | Sexual communication, requests, and comments<br>Bullying with sexual content<br>Intentional publishing of sexual pictures to attract peers in order to get likes<br>Shared revenge porn or virtual sex                     |



| Context of development                              | Content  | Communication  |
|---|--|--|
| <b>Identity &amp; personal data</b>                 | <p>Pop-ups or webpages asking for personal data</p> <p>Viruses automatically sending e-mails, or posting stuff or messages on Facebook</p>   | <p>Stolen / sharing virtual identity (e-mail, SNS profile, avatar)</p> <p>Hacked or hijacked account and posting untrue or private information</p> <p>Pretending to be someone else (e.g., celebrities, known people, not existing people)</p> <p>Lying about personal data</p> <p>Sharing personal data (e.g., address, phone number, photos, etc.) or too many private details</p> <p>Requests for personal information from strangers</p> <p>Meeting online strangers offline</p> |
| <b>Health &amp; well-being (included addiction)</b> | <p>Overuse or addiction problems, including headaches, reduced eating, reduced sleeping, losing friends, eye problems</p> <p>Seeing pro-anorexia web sites</p> <p>Preoccupation by nasty/sexual videos or gaming</p>   | <p>Emotional problems after bullying or bothering contact</p> <p>Losing contact with reality</p>   |
| <b>Morality</b>                                     | <p>Racist content</p> <p>Illegal activities, like downloading programs, movies, and music</p> <p>Videos with violence</p> <p>Finding untrue or false information</p> <p>Commercials telling you to buy, download, or win something</p> <p>Vulgar, nasty, hate websites, images, videos</p> | <p>Racist messages</p> <p>Sharing illegal materials (e.g., programs, movies, music) in P2P networks</p> <p>Fake e-mails telling you that you can win something</p> <p>Commercial e-mails</p>   |

# Klasifikace rizik dle OECD



The Protection of Children Online: Risks Faced by Children Online and Policies to Protect Them (*Organisation for Economic Co-operation and Development, 2011*)

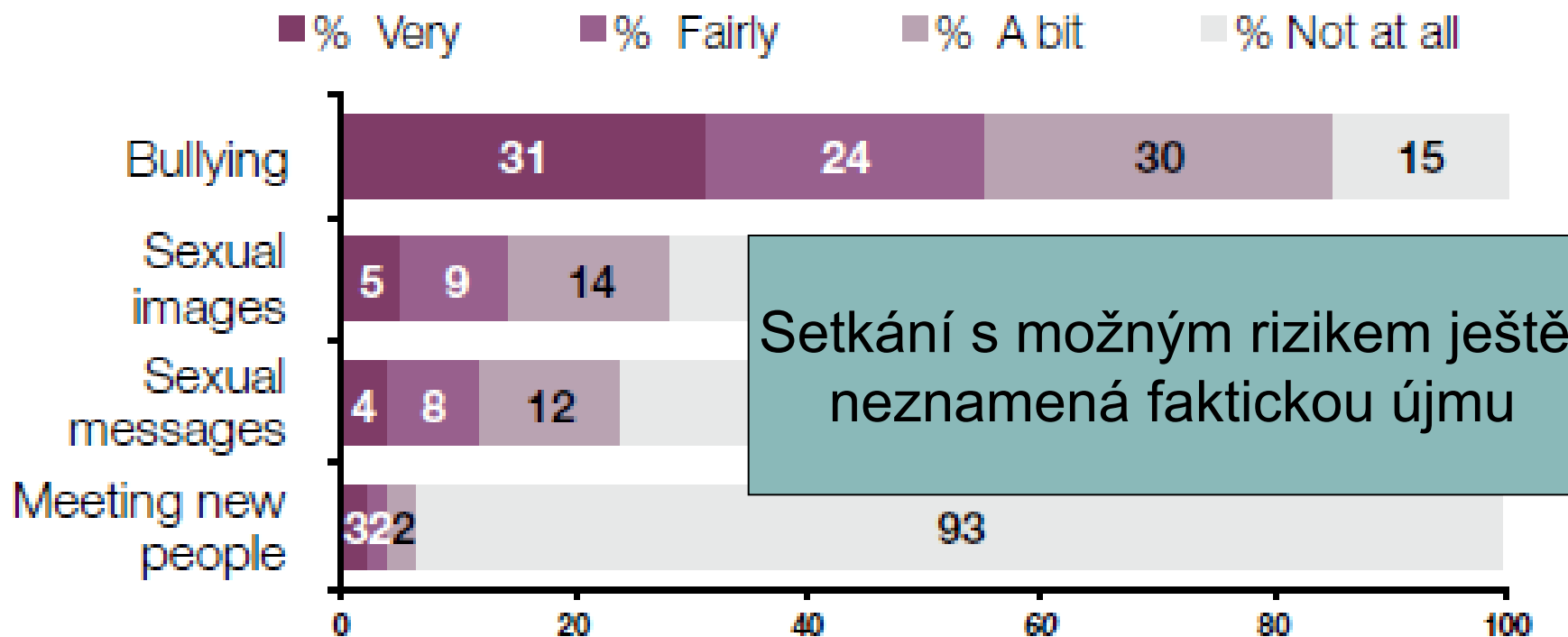
# Pojetí online rizik

---

- **Online riziko:** v digitálním prostoru
- **Příbuzné termíny:**
  - **rizikové chování:** nežádoucí fenomén ohrožující zdraví, pozitivní vývoj, před kterým je potřeba chránit (Jessor & Jessor, 1977)
  - **problémové chování:** porušení uzákoněných a sociálních norem, které doprovázeno sankcemi (Jessor & Jessor, 1977)
  - **antisociální chování:** vývojově dysfunkční chování (delikvence, agrese, vandalismus) (Beranová, Ježek, & Širůček, 2011)
  - **Riskující chování - „risk-taking behavior“:** účast na takovém chování, které může mít neblahé důsledky a které současně může přinášet nějaké zisky (Gullone & More, 2000)
- **Riziko a újma (EU Kids Online)**
  - Co je rizikové?

# Riziko x újma

How upset the child felt after encountering the risk online



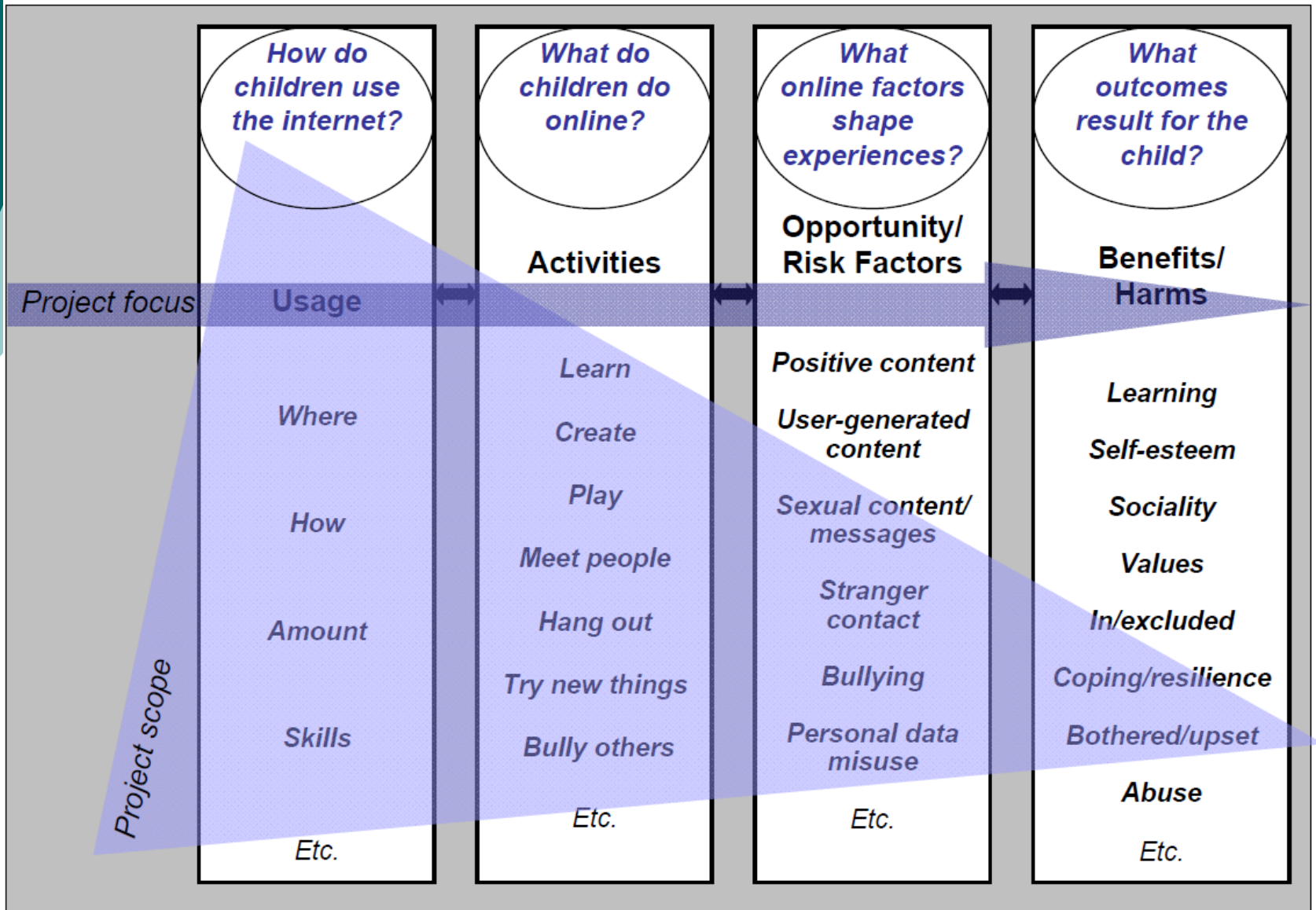
# EUKO II

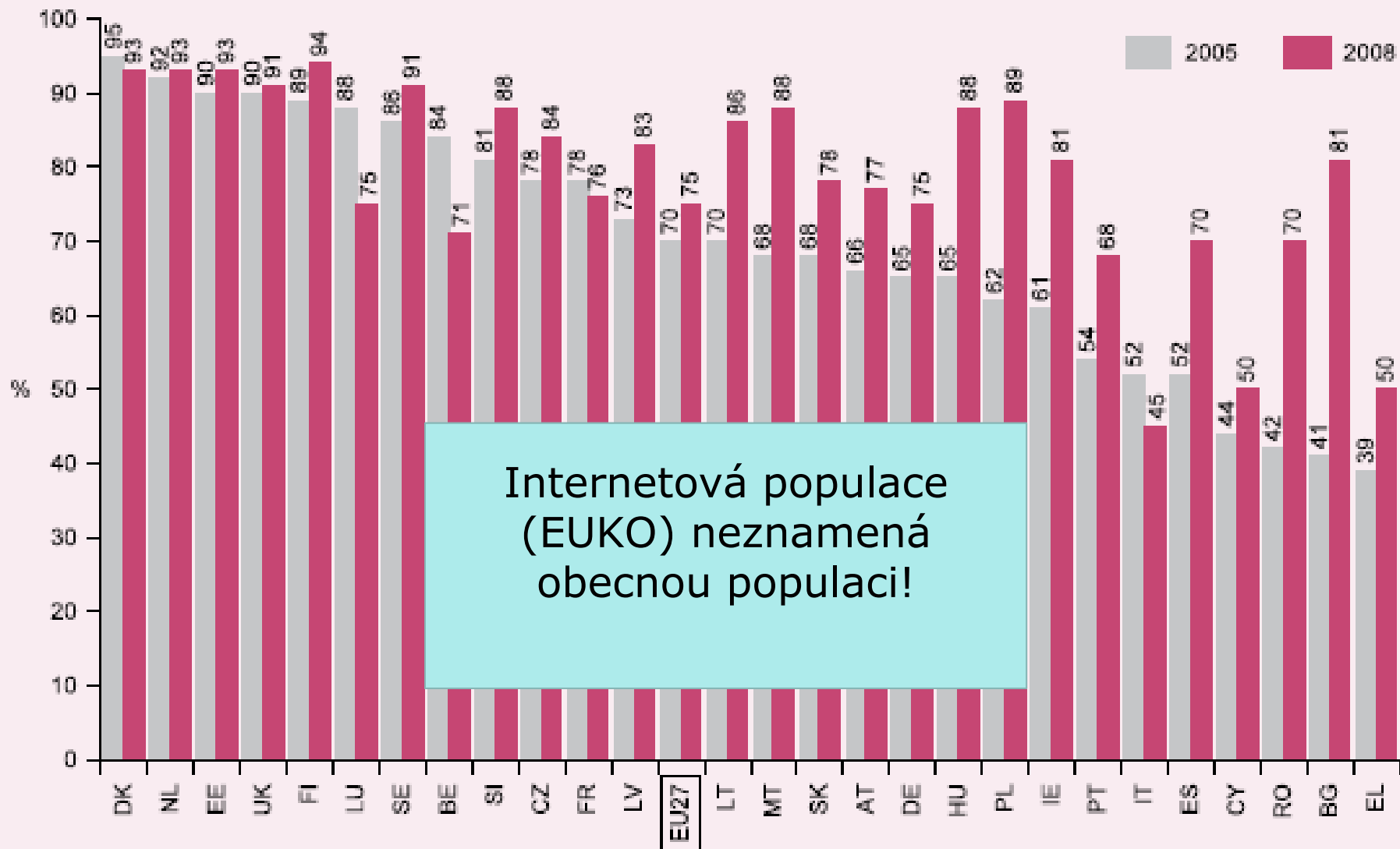
(<http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx>)

---

- Cíl: vytvořit výzkum zaměřený na děti a kontext, srovnatelný napříč státy, zabývající se zkušenostmi dětí s online riziky
- etf šetření dětí (9-16 let) používajících internet a jejich rodičů ve 25 zemích
- 25 142 dětí plus jejich rodiče, 2010

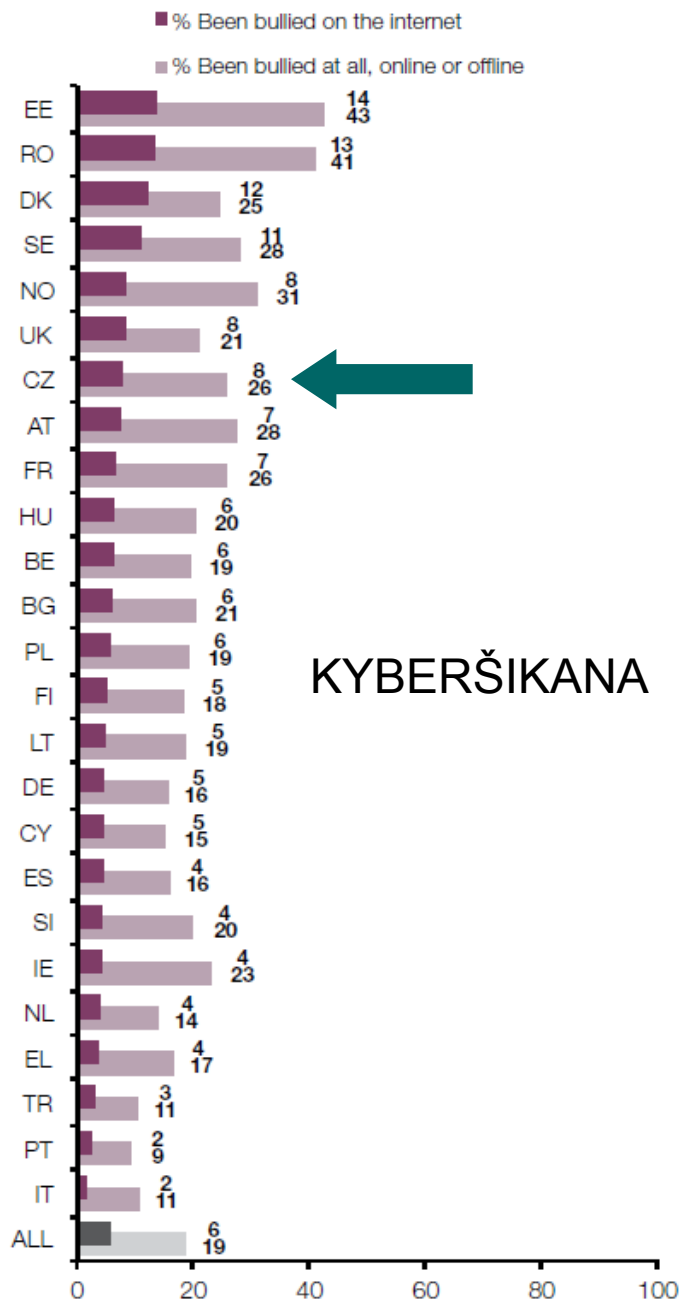
# Implicitní provázanost rizik a příležitostí





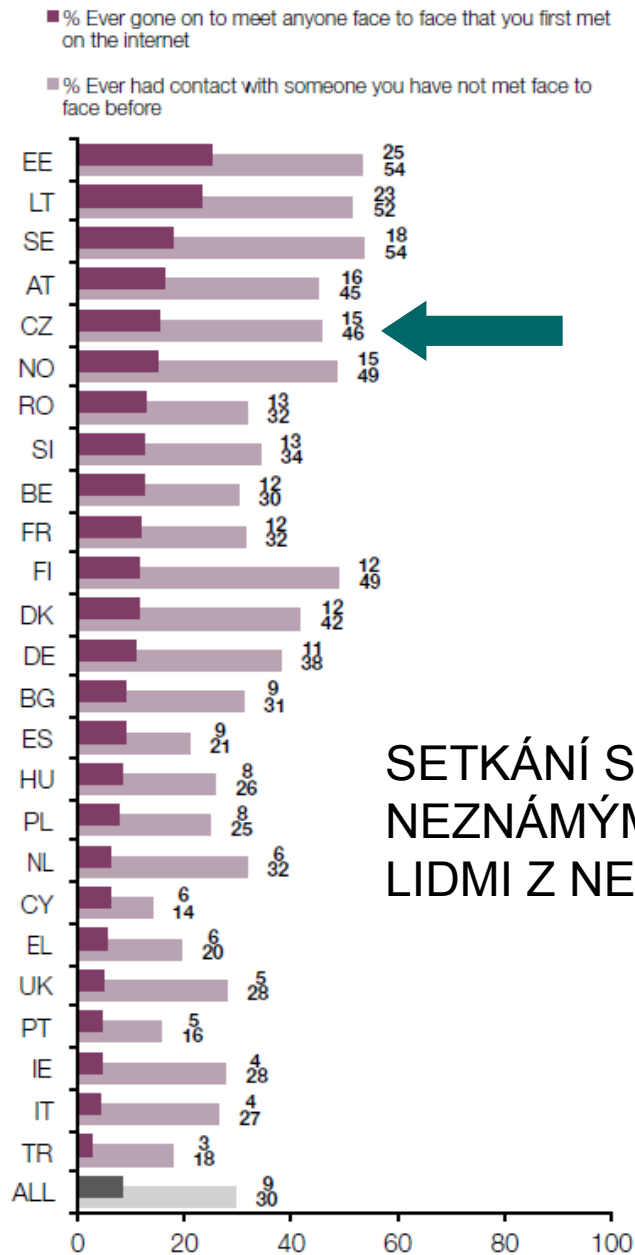
**Figure 2: EU children online (%) (Source: Eurobarometer, 2005, 2008)**

### Whether child has been bullied online or at all



KYBERŠIKANA

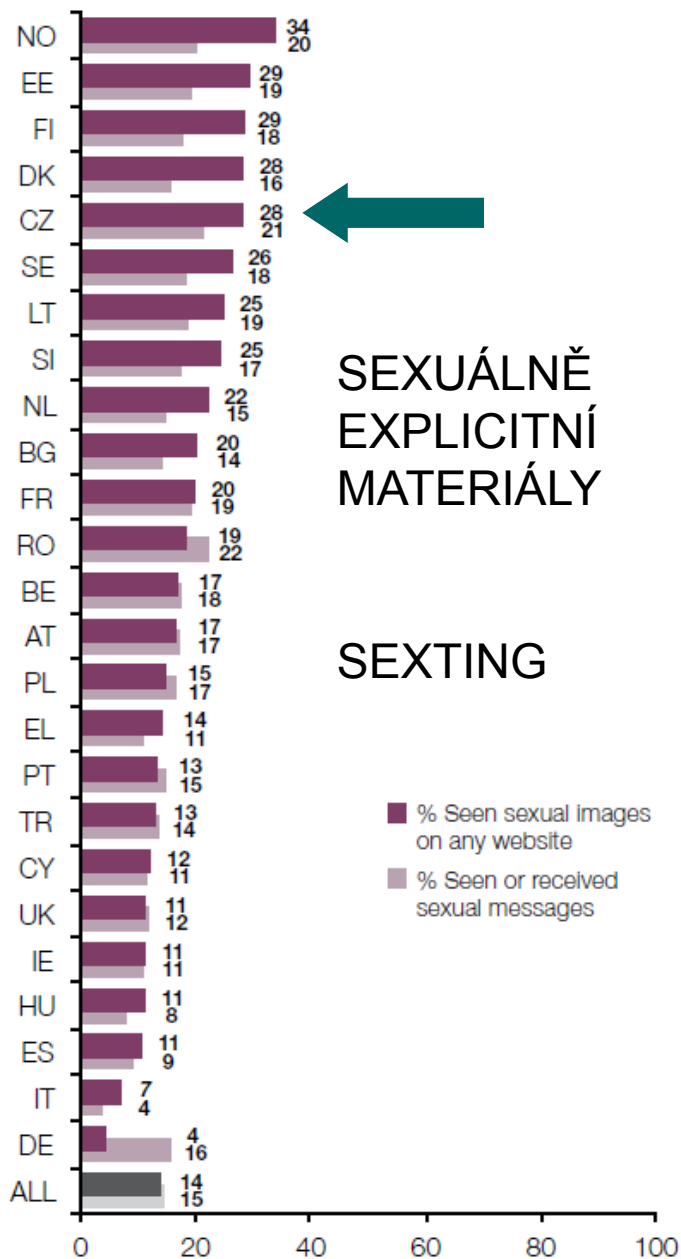
### Whether child has met new people online and then met them offline



SETKÁNÍ S  
NEZNÁMÝMI  
LIDMI Z NETU



### Sexual content

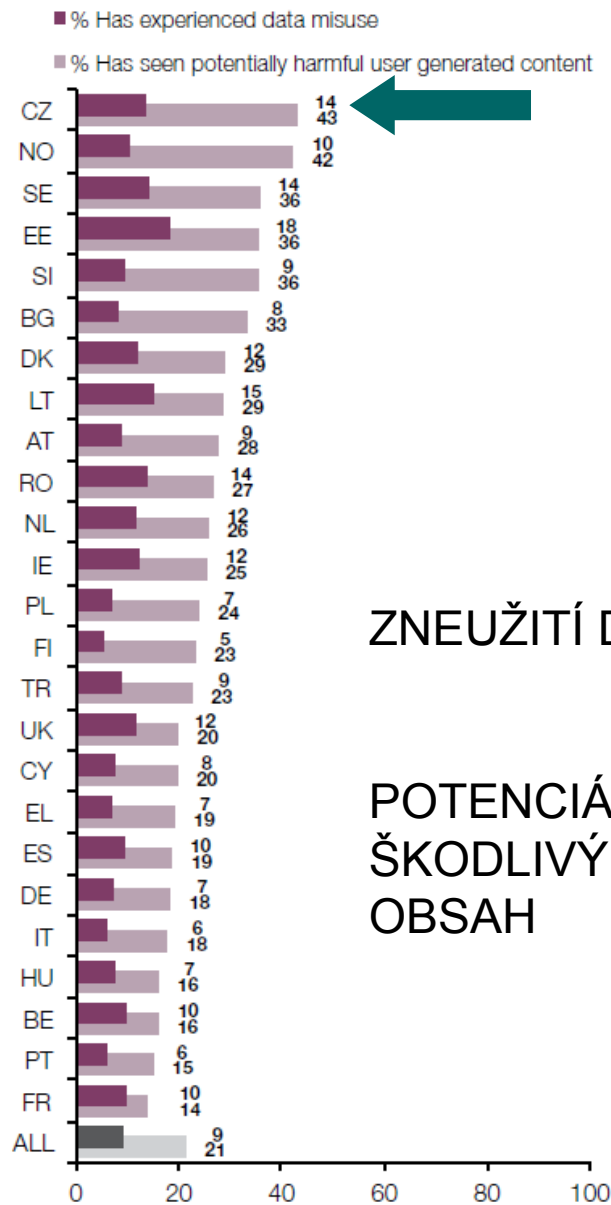


SEXUÁLNĚ  
EXPLICITNÍ  
MATERIÁLY

SEXTING

■ % Seen sexual images on any website  
■ % Seen or received sexual messages

### Child (11-16) has encountered negative user-generated content or data misuse



ZNEUŽITÍ DAT

POTENCIÁLNĚ  
ŠKODLIVÝ  
OBSAH

# Další rizika v EU

---

## ○ **Stránky z potenciálně škodlivým obsahem**

- Nenávistné stránky – setkalo se s nimi 12 % dětí (11-16 let)
- Pro-ana stránky – 10 % dětí, 20 % z dívek 14-16 let
- Stránky o sebepoškození – 7 %
- Drogová fóra – 7 %
- Stránky o sebevraždách – 5 %

## ○ **Zneužití osobních dat**

- „ukradení“ identity (někdo použil jejich heslo nebo se za ně vydával) – 7 % (11-16)
- Zneužití osobních informací – 4 %
- Finanční podvody – 1 %

# Rozdíly dívky x chlapci - rizika

---

- Chlapci častěji
  - hledají útočné či násilné obsahy
  - přistupují k pornografickým obsahům
  - setkávají se s někým z internetu
  - dávají lidem osobní informace
- Dívky častěji
  - mají nepříjemné pocity z útočných, násilných a pornografických obsahů
  - chatují s cizími lidmi na internetu
  - dostávají nechtěné sex.komentáře
  - jsou po nich požadovány osobní informace, ale dávají je méně často
- Chlapci i dívky jsou stejně ohroženi kyberšikanou a obtěžováním

# Riziko, újma a ...

---

## ○ Co nás na rizicích zajímá?

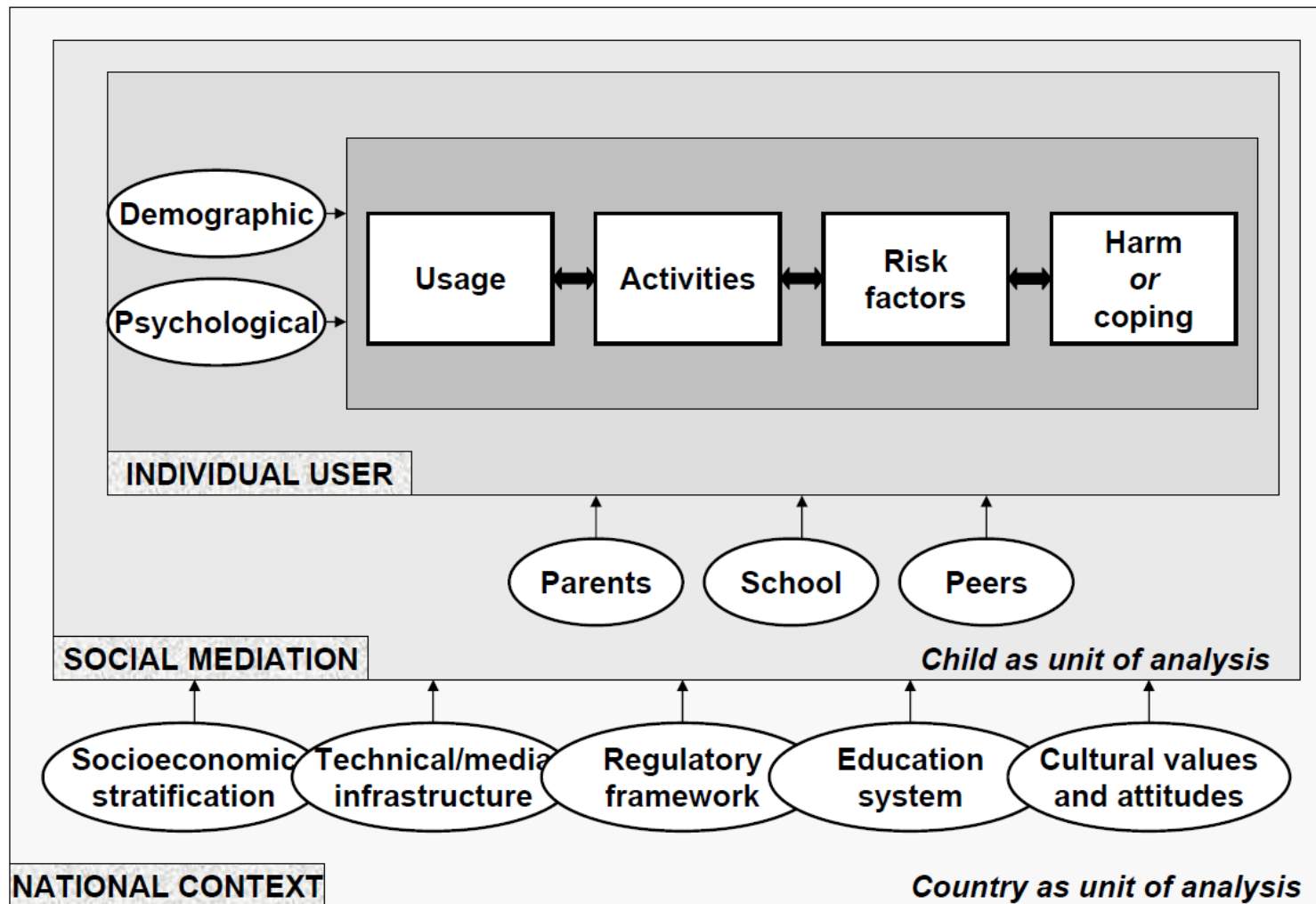
Predispozice  
- Osobnostní  
- Situační

Resilience  
Coping

Dopady

- Ti, kteří se s nimi setkávají x ti, kteří ne
- Ti, kteří po setkání s rizikem zažívají újmu x ti, kteří ne
- K čemu setkání s rizikem (a újmu) vede?

# Jaké faktory ovlivňují výskyt online rizik?



Zdroj: *Risks and safety on the internet: The perspective of European children* (2011)

# Prediktory online rizik

---

- Věk (vyšší)
- Pohlaví (chlapci/dívky)
- Vzdělání rodičů, Socioekonomický status (nižší)
- Osobnostní rysy: sensation seeking, nižší sebevědomí (self-esteem), psychické potíže, problémové chování
- Způsoby používání internetu: vyšší množství používání internetu, rozsah online aktivit, digitální schopnosti

# Vztah mezi online riziky a používáním internetu

Figure 102: Children who have encountered one or more online risk factors by children who use the internet daily, by country

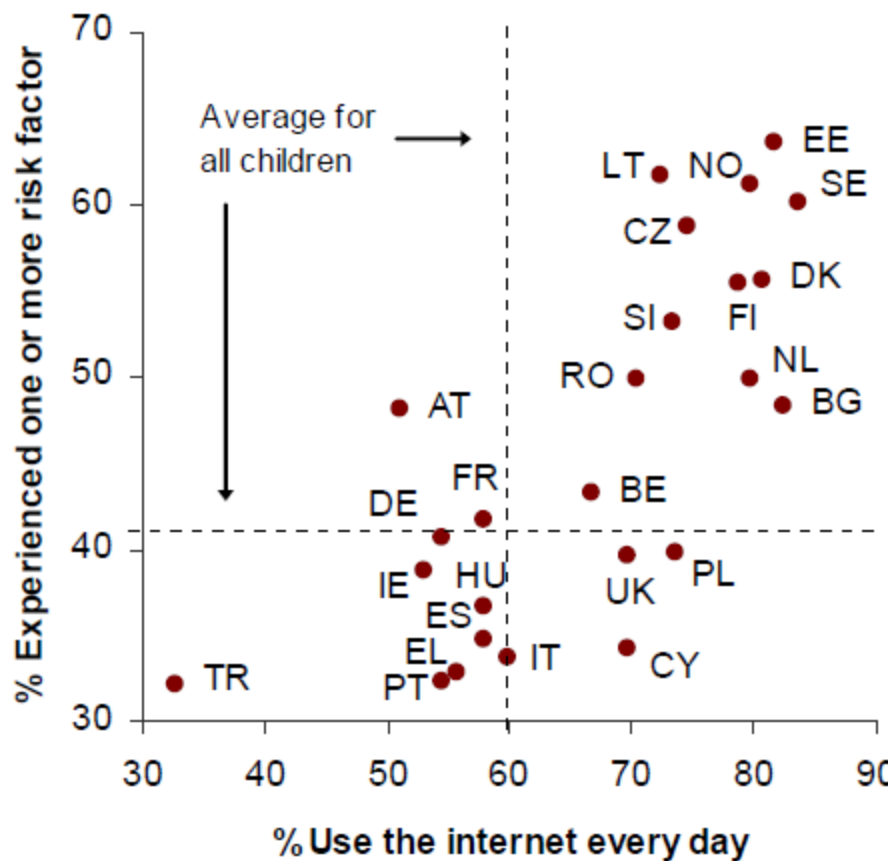
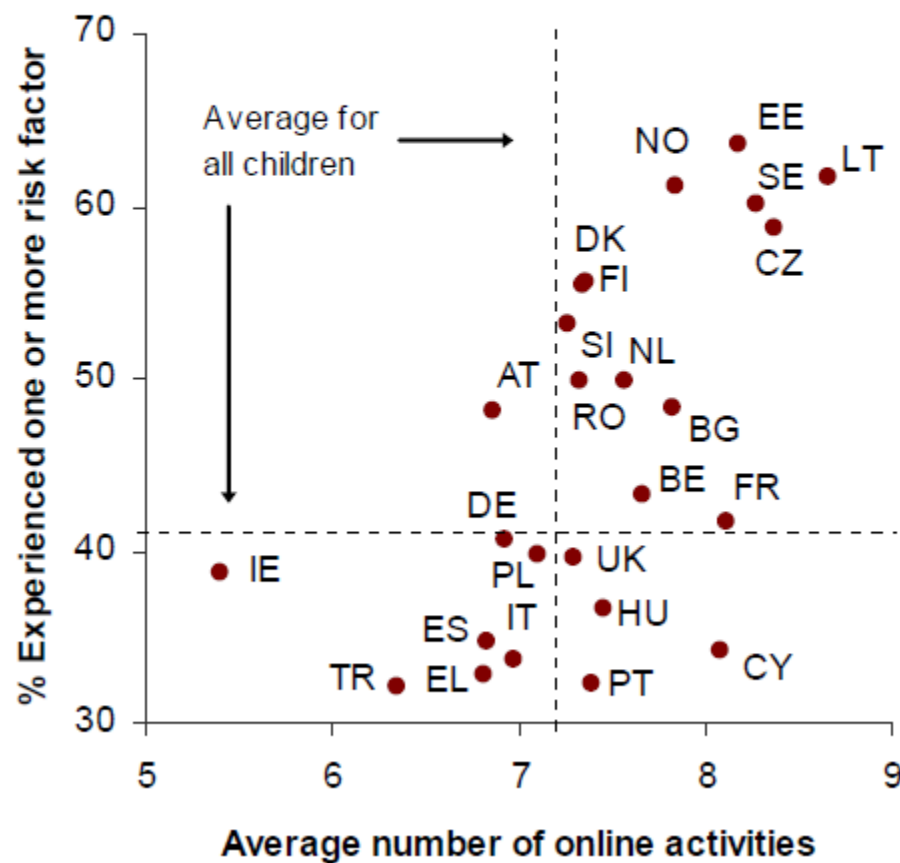


Figure 105: Children who have encountered one or more online risk factors by children's average number of online activities, by country





# Aktivita na internetu

---



# Aktivity na internetu

---

- Používání internetu má jisté stupně (data z UK, 9-19let) – „žebřík příležitostí“ (Kalmus, Pruulmann-Vergenfeldt, Runnel, & Siibak, 2009; Livingstone & Helsper, 2007)
- V různých zemích ovšem mohou být rozdíly



# Stupeň 1 - začátečníci

---

- Vyhledávání informací
- zahrnuje 1-2 aktivity online, nejčastěji vyhledávání informací do školy a hraní her



## Stupeň 2 - Středně pokročilí uživatelé

---

- Vyhledávání informací, zábava a komunikace – kolem 3-5 aktivit
- K prvním dvěma aktivitám se přidává email, sledování videí



# Stupeň 3 - široce zaměření“ uživatelé“

---

- Přidává se IM, stahování hudby; pokračuje vyhledávání informací, rozšiřují se aktivity zahrnující kontakt s vrstevníky – především SNS
- Časté je i sledování zpráv online
- 6 – 9 aktivit



# Stupeň 4 – „all-rounders“ – všestranní uživatelé

---

- Hraní her – multiplayer, stahování hudby, filmů, publikování fotografií, vzkazy v diskuzních fórech, používání webkamery
- Aktivity, které většinou spadají pod „conduct“ – aktivně spoluvytváří obsah na internetu
- 10 a více aktivit



## Stupeň 5

---

- 13 a více aktivit
- Zahrnují chatování, používání stránek na sdílení souborů, vytváření postav, virtuální světy, psaní blogu



Table 11: Factor analysis on online activities

|  | Factor 1 | Factor 2 | Factor 3 | Factor 4 |
|--|----------|----------|----------|----------|
| Visited a social networking profile              | 0.82     |          |          |          |
| How many profiles on social networking site      | 0.78     |          |          |          |
| Used instant messaging                           | 0.62     |          |          |          |
| Put photos, videos or music to share with others | 0.61     | 0.34     |          |          |
| Sent/received emails                             | 0.55     |          |          | 0.30     |
| Watched video clips                              | 0.50     |          |          |          |
| Downloaded music or films                        | 0.46     |          |          | 0.39     |
| Number of risky online activities                | 0.39     | 0.39     |          |          |
| Written a blog or online diary                   |          | 0.69     |          |          |
| Put a message on a website                       | 0.37     | 0.56     |          |          |
| Visited a chat room                              |          | 0.46     |          |          |
| Used file-sharing sites                          |          | 0.43     |          |          |
| Used a webcam                                    |          | 0.36     |          |          |
| How often have you played internet games         |          |          | 0.71     |          |
| Played games with other people on the internet   |          |          | 0.70     |          |
| Spent time in a virtual world                    |          | 0.45     | 0.54     |          |
| Created a character, pet or avatar               |          | 0.45     | 0.51     |          |
| Used the internet for school work                |          |          |          | 0.74     |
| Read/watched the news on the internet            |          |          |          | 0.58     |

Base: All children who use the internet  
Only loadings  $\geq 0.30$ .

## Faktorová analýza online aktivit

**Faktor 1 - Komunikace:** SNS, IM, emaily – společný rys – jsou převážně komunikační nebo úzce spojené s komunikací s přáteli (videoklipy, hudba)

**Faktor 2 - Kreativita:** blog, zprávy, chaty, webkamera, sdílení souborů - vyžadují určitou kreativitu

**Faktor 3 - Hraní:** hraní a příbuzné aktivity (avatar, virtuální světy)

**Faktor 4 – Vzdělávání:** školní práce, čtení/sledování zpráv

# Metodologické potíže

---

- Používání internetu
  - Frekvence, doba
  - Místo
  - Aktivity, způsob používání stejné věci



# Závěrem

---

- Na internetu existují rizika, ale i příležitosti
- Tím, že se s nimi setkáváme, se s nimi zároveň učíme zacházet a předcházet dalším podobným zkušenostem
- Množství rizik je provázáno se způsobem používání internetu
- Omezování a zakazování internetu problém s riziky neřeší

# Literatura

---

- Douglas, M., & Wildavsky, A. (1982). Risk and culture. Berkeley: University of California Press.
- Guan, S.A. & Subrahmanyam, K. (2009) Youth Internet use: risks and opportunities. *Current Opinion in Psychiatry*, 22, 351–356.
- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V. and Livingstone, S. (2011) *Patterns of risk and safety online. In-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. LSE, London: EU Kids Online.
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L. (2008) *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*. London: EU Kids Online (Deliverable D3.2).
- Livingstone, S. & Haddon, L. (2009). *EU Kids Online: Final report*. LSE, London: EU Kids Online.
- Lobe, B., Livingstone, S., Ólafsson, K. and Vodeb, H. (2011) Cross-national comparison of risks and safety on the internet: Initial analysis from the EU Kids Online survey of European children, London: EU Kids Online, LSE.
- OECD (2011), "The Protection of Children Online: Risks Faced by Children Online and Policies to Protect Them", OECD Digital Economy Papers, No. 179, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5kgcjf71pl28-en>
- Smahel, D., Wright, M. F., & Cernikova, M. (2014, in press). Classification of online problematic situations in the context of youths' development. *Communications: European Journal of Communication Research*.
- Valkenburg, P.M. & Soeters, K.E. (2001). Children's Positive and Negative Experiences With the Internet: An Exploratory Survey. *Communication Research*, 28, 652-675.